

PRAVNI LEKOVI U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA I UJEDINJENOM KRALJEVSTVU VELIKE BRITANIJE I SEVERNE IRSKE-TREĆI DEO

Apstrakt

U trećem delu ove monografije, autor se bavi izvorima građanskog procesnog prava, sudskim sistemom i pravom na podnošenje žalbe u pravnom sistemu države Njujork, Sjedinjene Američke Države, kao i u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Severne Irske.

Ključne reči: *Država Njujork, Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske, izvori građanskog procesnog prava, sudski sistem, pravo na podnošenje žalbe*

1. Uvodne napomene

U prvom delu ove monografije bilo je reči o istorijatu građanskog sudskog postupka SAD, organizacijom sudova u SAD, osnovnim pravilima za postupanje po žalbi, slučajevima u kojima je žalba dozvoljena, sadržini žalbe, licima koja mogu da ulože žalbu, vremenu podnošenja žalbe. Razmatran je i nadležnost Okružnog suda za postupanje po žalbi, kao i alternativni načine rešavanja sporova u stadijumu žalbe. U drugom delu razmatrani su standardi prema kojima Apelacioni sud preispituje razloge na kojima je žalba zasnovana, kao i postupak i odlučivanje po žalbi od strane Apelacionog suda. Najzad, analiziran je Vrhovni sudu

¹ Vanredni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Union, mail: monikaninkovic@yahoo.com

SAD². U trećem delu ove monografije, biće reči o izvorima građanskog procesnog prava, sudskim sistemom i pravom na podnošenje žalbe u pravnom sistemu države Njujork, Sjedinjene Američke Države, kao i u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Severne Irske.

2. Država Njujork

2.1. Izvori građanskog procesnog prava

Osnovni izvor građanskog procesnog prava u državi Njujork jesu Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima.³ U skladu sa njima postupaju svi sudovi koji su nadležni za rešavanje građanskopravnih sporova.⁴

Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima stupio je na snagu 1963. godine, zamenivši Zakon o praksi u građanskopravnim stvarima.⁵

U Zakonu i Pravilima prakse u građanskopravnim stvarima. ima prostora za 100 članova, s tim da nisu svi popunjeni. Rupa ima na mestima za koja je zakonodavac smatrao da treba da ostanu otvorena za buduću upotrebu. Prva numerisana odredba je 101, a poslednja 10005. Ovakav sistem omogućava da svaki broj identifikuje član u kome se odredba pojavljuje, kao i položaj odredbe u okviru člana. Izostavljanje dva poslednja broja ukazuje na broj člana- na primer, paragraf 101 je u članu 1 (izostavljen je 01), paragraf 10005 je u članu 100 (izostavljen je 05), itd. U okviru člana numerisanje odredbi je obično uzastopno, ali ponegde postoje rupe. I njih je zakonodavac ostavio za buduće regulisanje. Tako na primer, u članu 32, prva numerisana odredba je 3201, a sledeća je 3211. Takođe, ispred pojedinih odredbi ovog Zakona stoji oznaka paragrafa, a ispred nekih drugih reč "pravilo". Prvi se striktno odnose na zakone i može da ih izmeni samo zakonodavna vlast. Pravila mogu da

² engl. *Supreme Court of the United States of America*.

³ engl. *Civil Practice Law and Rules-CPLR*.

⁴ Izuzetak predstavljaju određene kategorije predmeta i sudovi čije su funkcije posebno nabrojane i u kojima se primenjuju posebni zakoni (V. D. D. Siegel, *New York Practice*, Hornbook Series, Student Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2005., 2).

⁵ engl. *Civil Practice Act* iz 1921. godine, koji je zamenio Zakonik o građanskom sudskom postupku (engl. *Code of Civil Procedure*) iz 1870. godine, koji je zamenio Field Zakonik (engl. *Field Code*) iz 1848. godine, a čiji je uticaj i danas prisutan u Federalnim pravilima građanskog sudskog postupka (engl. *Federal Rules of Civil Procedure*).

budu izmenjena od strane Kancelarije sudske administracije⁶ ili od strane zakonodavne vlasti. Oznaka zakona ili pravila je često proizvoljna- na osnovu same oznake ne može se zaključiti na koje se određena odredba odnosi, već se mora pogledati citirani zakon ili pravilo.

Prema ustaljenoj praksi, odredbe Zakona i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima se citiraju bez naznake da li je citirana odredba zakon ili pravilo. U odeljku koji se odnosi na definicije izdvojene su reči i izrazi koji se često upotrebljavaju, u kontekstu značenja koji se uobičajeno koriste u upotrebi Zakona i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima.⁷

Vladajući pravilnik Vrhovnog suda države Njujork⁸ koji nema svoj individualni sudski pravilnik, takođe je Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima. Isto važi i za sreske sudove⁹. Međutim, svi drugi sudovi nadležni za odlučivanje u prvom stepenu u državi imaju svoj sudski pravilnik. Ako postoji nesaglasnost između individualnog sudskog pravilnika i Zakona i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima, važi ovaj potonji. Ovo posebno važi u slučajevima u kojima postoje tzv. uniformni sudski pravilnici prema kojima postupaju niži sudovi nadležni za odlučivanje u građanskim stvarima. U državi Njujork to su: Sudski pravilnik građanskih sudova grada Njujorka¹⁰ relevantan za sudsku praksu u građanskim sudovima grada Njujorka; Uniformni sudski pravilnik Okružnog suda¹¹, relevantan za sudsku praksu okružnih sudova građanskopravne nadležnosti okruga Nasau i Safok¹² (ova dva okruga u državi Njujork trenutno jedini imaju okružne sudove); Uniformni sudski pravilnik Gradskog suda¹³ koji reguliše sudsku praksu u svim gradskim sudovima izvan grada Njujorka i Uniformni pravični sudski pravilnik¹⁴ koji reguliše sudsku praksu u svim manjim gradovima i selima u državi Njujork.

⁶ engl. *Office of Court Administration*, ranije *Judicial Conference* (Sudska konferencija).

⁷ D. D. Siegel, 3.

⁸ Vrhovni sud države Njujork je primarno sud prvog stepena i nije nadležan za odlučivanje po žalbi.

⁹ engl. *County courts*-sudovi čija je nadležnost određena Ustavom ili zakonom pojedinačne države SAD. Oni mogu da budu nadležni za odlučivanje u sudskim ili upravnim stvarima, zavisno od državnog prava (V. *Black s Law Dictionary*, Second Pocket Edition, West Group, 2001., 155).

¹⁰ engl. *New York City Civil Court Act*.

¹¹ engl. *Uniform District Court Act*.

¹² engl. *Nassau and Suffolk county*.

¹³ engl. *Uniform City Court Act*.

¹⁴ engl. *Uniform Justice Court Act*.

Ostavinski sud¹⁵ ima svoj pravilnik-Pravilnik o postupku pred Ostavinskim sudom¹⁶. I Porodični sud¹⁷ ima svoj Pravilnik (Pravilnik Porodičnog suda)¹⁸. Porodični sudovi su nadležni za razvod braka, staranje o deci i njihovo izdržavanje, rešavanje sporova vezanih za nasilje u porodici i druge porodične sporove¹⁹ a ostavinski za ostavinski postupak, proglašenje testamenta punovažnim ili ništavim, upravljanje imanjem i usvajanje.²⁰ Budući da je nadležnost ovih sudova specifična, oni se manje oslanjaju na Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima.

U Sudu za potraživanja²¹ primenjuje se poseban Pravilnik koji određuje nadležnost ovog suda. U pogledu ostalih pitanja primenjuje se Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima.

Zakon o postupku u stvarima koje se tiču nepokretnosti²² sadrži brojne odredbe koje se primenjuju samo u postupcima koji se odnose na nepokretnosti. Ipak, i u ovim postupcima se primenjuju Zakon i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima. On se primenjuje i u bračnim sporovima, iako je postupak u tim sporovima u većem delu regulisan Zakonom o porodičnim odnosima.²³ Pojedini objedinjeni zakoni imaju veliki procesni značaj.²⁴ Među njima najvažniji je Zakon o poslovnim korporacijama.²⁵ Iznad svih ovih zakona su pravila suda. Svaki sud je imao svoja pravila do 6. januara 1986. godine, kada su ona ukinuta i proklamovan je skup "Uniformnih pravila." Svaka kategorija sudova ima svoja unifomna pravila i to:

¹⁵ engl. *Surrogate court*-u pitanju je sud koji je nadležan za ostavinski postupak-u pojedinim državama SAD ova vrsta suda se zove *Probate court* (V. <http://www.nycourts.gov/courts/nyc/surrogates/index.shtml>, 01.06.2012. i *Black s Law Dictionary*, 156).

¹⁶ engl. *Surrogate Court's Procedure Act*.

¹⁷ engl. *Family Court*.

¹⁸ engl. *Family Court Act*.

¹⁹ *Black s Law Dictionary*, 155.

²⁰ <http://www.nycourts.gov/courts/nyc/surrogates/index.shtml>, 01.06.2012.

²¹ engl. *Court of claims*.

²² engl. *The Real Property Actions and Proceedings Law*.

²³ engl. *Domestic Relations Law*.

²⁴ D. D. Siegel, 3-4.

²⁵ engl. *Business Corporaton Law*.

1. Deo 200: Uniformna pravila sudova nadležnih za postupanje u krivičnim stvarima²⁶
2. Deo 202: Uniformna građanska pravila Vrhovnog suda i sreskih sudova²⁷;
3. Deo 205: Uniformna pravila Porodičnog suda²⁸;
4. Deo 206: Uniformna pravila Suda za potaživanja²⁹;
5. Deo 207: Uniformna pravila Ostavinskog suda³⁰;
6. Deo 208: Uniformna građanska pravila građanskih sudova grada Njujorka³¹;
7. Deo 2010: Uniformna građanska pravila za gradske sudove izvan grada Njujorka³²;
8. Deo 212: Uniformna građanska pravila za okružne sudove³³
 - a. Deo 214: Uniformna građanska pravila za pravične sudove.³⁴

Treba napomenuti da i sudovi pred kojima je postupak regulisan nekim od ovih uniformnih pravila, mogu imati i svoja individualna pravila.

Pravila su takođe izvor obaveznog arbitražnog postupka³⁵ zvanično nazvane "Alternativni način rešavanja sporova putem arbitraže."³⁶

²⁶ engl. *Uniform Rules for Courts Exercising Criminal Jurisdiction.*

²⁷ engl. *Uniform Civil Rules for the Supreme Court and the County Court.*

²⁸ engl. *Uniform Rules for the Family Court.*

²⁹ engl. *Uniform Rules for the Court of Claims.*

³⁰ engl. *Uniform Rules for the Surrogate's court.*

³¹ engl. *Uniform Civil Rules for the New York City Civil Court.*

³² engl. *Uniform Civil Rules for the City Courts outside of the City of New York.*

³³ engl. *Uniform Civil Rules for the District Courts.*

³⁴ engl. *Uniform Civil Rules for the Justice Courts*- pravični sudovi su sudovi nadležni za odlučivanje o krivičnim delima manjeg značaja, sporovima male vrednosti, i određenim specifičnim tužbama, kao na primer povodom nasilnog ulaska i prinudnog zadržavanja. *V. Black s Law Dictionary*, 156.

³⁵ D. D. Siegel, 4-5.

³⁶ engl. „*Alternative Method of Dispute Resolution by Arbitration.*“

2.2. Sudski sistem

Država Njujork je podeljena na četiri sudska odeljenja od kojih se svako dalje deli na sudske okruge koji se sastoje od srezova.

Apelacioni sud je sud poslednjeg stepena u državi Njujork. Ispod njega su glavni središnji apelacioni sudovi³⁷-tzv. žalbeni odseci³⁸, po jedan u svakom od četiri sudska odeljenja.

Glavni sud prvostepene nadležnosti je Vrhovni sud. Njegova nadležnost u prvom stepenu je opšta. Svi ostali prvostepeni sudovi imaju ograničenu nadležnost. Sledeći stepen sačinjavaju porodični sudovi, sudovi za potraživanja, ostavinski sudovi i sreski sudovi.. Njima je Ustav države Njujork dao teritorijalni opseg jednak onome koji ima Vrhovni sud- oni su nadležni za postupke na teritoriji države Njujork. Ispod ovih sudova nalazi se još šest sudova.³⁹ Tri suda sledećeg stepena su građanski i krivični sudovi grada Njujorka,⁴⁰ kao i okružni sudovi.⁴¹ Zakonom može da se propiše nadležnost ovih sudova na teritoriji države Njujork. Sudovi gradova, manjih gradova i sela⁴²su na najnižem stepenu, zato što mogu da postupaju samo u okviru određenog sreza. Zanimljivo je da sudije u sudovima u manjim gradovima i selima ne moraju da budu pravnici.⁴³

2.3. Apelacioni sud Države Njujork

Najviši sud u državi je Apelacioni sud države Njujork.⁴⁴ On je nadležan za postupanje po žalbi u građanskim i krivičnim stvarima. sastavljen je od predsednika veća i šest sudija kao članova veća. Imenuje ih guverner sa liste koju predlaže sudska komisija za nominovanje⁴⁵. Imenovanje mora da ratifikuje Senat. Za donošenje odluke dovoljno je da

³⁷ engl. *Intermediate appellate courts*.

³⁸ engl. *Appellate divisions*.

³⁹ D. D. Siegel, 12.

⁴⁰ engl. *New York City civil and criminal courts*.

⁴¹ engl. *District courts*.

⁴² engl. *City, Town and Village courts*.

⁴³ D. D. Siegel, 12.

⁴⁴ engl. *New York Court of Appelas*.

⁴⁵ engl. *Judicial nominating commission*.

za nju glasa četvero sudija, a za kvorum je potrebno pet sudija. Ovaj sud osnovan je u cilju izražavanja pravnih principa koji važe u državi Njujork u kontekstu odlučivanja o određenim tužbama.⁴⁶ Stoga, Ustav ograničava nadležnost Apelacionog suda koji može da preispituje samo pravna pitanja, osim u dva slučaja kada može da preispituje i činjenična pitanja.

Prvi je preispitivanje po žalbi protiv krivične presude kojim se izriče smrtna kazna.

Drugi slučaj je preispitivanje činjeničnih pitanja po osnovu odluke žalbenog odseka kojom se ukida ili preinačuje napadnuta presuda, na osnovu novootkrivenih činjenica uz uputstvo da se konačna presuda donese na osnovu novih činjenica.⁴⁷

Većina žalbi Apelacionom sudu se upućuje iz apelacionog odseka.⁴⁸ U manjem broju slučajeva (nezavisno od slučajeva vezanih za osudu na smrtnu kaznu), dozvoljena je direktna žalba upućena iz nižeg suda Apelacionom sudu.

Apelacioni sud je jedini sud u državi kome je dozvoljeno da donese savetodavno mišljenje. On to čini na osnovu zahteva da odgovori na pitanje koje mu postavi Vrhovni sud SAD, federalni Apelacioni sud ili sud sestra najvišeg državnog suda, a koje se tiče prava države Njujork.⁴⁹

2.4. Apelacioni odsek

Vrhovni sud države Njujork, Apelacioni odsek je središnji apelacioni sud u državi Njujork. Sastoji se iz četiri sudska odeljenja. Pun naziv ovih odeljenja je Vrhovni sud države Njujork, Apelacioni odsek, Prvo odeljenje; Vrhovni sud države Njujork, Apelacioni odsek, Drugo odeljenje, Vrhovni sud države Njujork, Apelacioni odsek, Treće odeljenje, Vrhovni sud države Njujork, Apelacioni odsek, Četvrto odeljenje.

Njegova nadležnost je primarno apelaciona, i on odlučuje po žalbi protiv odluka Vrhovnog suda (koji je sud opšte nadležnosti prvog stepena).

⁴⁶ <http://www.nycourts.gov/ctapps/>, 16.01.2012.

⁴⁷ D. D. Siegel, 14.

⁴⁸ engl. *Appellate division*-deo višeg suda u određenim državama SAD nadležan za odlučivanje o žalbama, ili središnji apelacioni sud u određenim državama SAD, kao na primer, Njujork (engl. *New York*) i Nju Džersi (engl. *New Jersey*)-V. *Black s Law Dictionary*, 39).

⁴⁹ D. D. Siegel, 15.

Pored toga, odlučuje i o žalbama specijalizovanih sudova- sreskih sudova, ostavinskih sudova, sudova za potraživanja. Dalje, preispituje i pravna i činjenična pitanja, i odlučuje u prvom stepenu o nadgledanju rada advokata, kao i u slučajevima u kojima nema spora o činjenicama. U ovom poslednjem slučaju, tužba može da bude podnesena neposredno apelacionom odseku koji će doneti odluku o pravnim pitanjima. Posotje i određeni drugi slučajevi u kojima je zakonodavac odlučio da omogući direktan pristup apleacionom odseku u cilju procesne ekonomije. Apelacioni odsek može da odbije da odlučuje u prvom stepenu, osim u slučajevima u kojima mu je prvostepena nadležnost izričito nametnuta.⁵⁰

2.5. Vrhovni sud države Njujork i nadležnost za odlučivanje po žalbi

Vrhovni sud države Njujork je sud opšte nadležnosti što praktično znači da je nadležan za odlučivanje u prvom stepenu u svim predmetima u kojima mu je nadležnost dodelila država Njujork. Izuzetak predstavljaju predmeti u kojima je Kongres dodelio nadležnost federalnim sudovima i predmeti povodom tužbi protiv države. Isključiva nadležnost za odlučivanje u potonjim predmetima dodeljena je Sudu za potraživanja.

Vrhovni sud države Njujork ima limitiranu nadležnost za odučivanje po žalbi.

Naime, Prvo i Drugo odeljenje imaju tzv. termine kada odlučuju o žalbama.⁵¹ Termini su prvi ponedeljak u mesecu, od januara do juna i od septembra do decembra. Nema termina za odlučivanje o žalbama u julu i avgustu.⁵²

Kada odlučuje o žalbama, sud se sastoji od tri do pet sudija Vrhovnog suda. U Prvom odeljenju terminima za odlučivanje o žalbama, veće odlučuje o žalbama protiv odluka građanskih i krivičnih sudova grada Njujorka. U Drugom odeljenju odlučuje o žalbama protiv odluka okružnih sudova kao i odluka sudova u manjim gradovima i selima u svim predmetima. Takođe odlučuje i o žalbama protiv odluka koje je u građanskim i određenim krivičnim stvarima doneo sreski sud.⁵³

⁵⁰ *Ibid.*, 16.

⁵¹ engl. *Appellate terms*.

⁵² http://www.nycourts.gov/supctmanh/appellate_term.htm, 01.06.2012.

⁵³ D. D. Siegel, 17.

2.6. Žalba

Pravo na podnošenje žalbe je regulisano članovima 55-57 Zakona i Pravila prakse u građanskopravnim stvarima.⁵⁴

U državi Njujork, generalno pravilo glasi da žalba može da se podnese protiv presude i rešenja. Presuda može da bude konačna ili privremena.⁵⁵ Isto pravilo važi i za rešenje.

U Zakonu i Pravilima prakse u građanskopravnim stvarima, primera radi su navedena rešenja protiv kojih se u državi Njujork može uložiti žalba: rešenja o odobrenju, odbijanju, produženju ili izmeni privremene mere; rešenja kojim se usvaja ili odbija zahtev za ponavljanje postupka (osim u određenim slučajevima); rešenja kojima se meritorno odlučuje; rešenja kojima se odlučuje o substantivnim pravima; rešenja o neustavnosti određene odredbe državnog zakona...⁵⁶

Pravo na ulaganje žalbe ima stranka koja nije uspela u sporu. Pod pojmom stranke koja nije uspela u sporu se podrazumeva na primer, i tužilac čiji je tužbeni zahtev za naknadu štete usvojen, ali je iznos manji od onoga za koji on smatra da ima pravo da mu bude isplaćen.⁵⁷

Na zahtev Vrhovnog suda SAD, Federalnog apelacionog suda ili suda sestre najvišeg državnog suda, Apelacioni sud države Njujork može da odgovori na pitanje koje se odnosi na pravo države Njujork i sud koji je nadležan da odlučuje o žalbi mora da uzme ovo savetodavno mišljenje vezano za primenu prava države Njujork u osnov svoje odluke o žalbi. Ovaj se postupak zove postupak davanja potvrde⁵⁸ zato što sud koji upućuje pitanje mora da potvrdi da je reč o pravnom pitanju koje treba da dobije odgovorajući odgovor. Ovo je važno zbog toga što van ovog izuzetka nije moguće da jedan sud daje odgovore na pravna pitanja, a da drugi odlučuje o sporu. Ovaj postupak davanja potvrde je prvi put upotrebljen u predmetu *Kidney v. Kolmar Laboratories, Inc.* 68 N.Y.2d

⁵⁴ *Ibid.*, 890.

⁵⁵ Pod pojmom privremene presude ovde se smatra međupresuda u pravu Republike Srbije. Naime, kao primer za privremenu presudu protiv koje je dozvoljena žalba navodi se slučaj u kome je sud utvrdio da tužiocu pripada pravo na naknadu štete, a o iznosu tek treba da odluči pa prvo donosi presudu o osnovanosti tužbenog zahteva za naknadu štete protiv koje se može uložiti žalba (*V. D. D. Siegel*, 895).

⁵⁶ *D. D. Siegel*, 896.

⁵⁷ *Ibid.*, 893.

⁵⁸ engl. *Certification*.

343 (1986). Povodom žalbe koja nije uložena na odluku Okružnog suda, Apelacioni sud SAD je, kako bi odlučio o žalbi, poslao Apelacionom sudu države Njujork, pitanje tumačenja odseka 104(b)-2 Zakona o socijalnom osiguranju.⁵⁹ Apelacioni sud države Njujork je odgovorio *per curiam*⁶⁰ i Apelacioni sud SAD je uzeo odgovor kao osnov za svoju odluku o žalbi.⁶¹

3. Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske

3.1. Izvori građanskog procesnog prava

Izvori građanskog procesnog prava Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske su:

- a. Primarno zakonodavstvo;⁶²
- b. Zakonski instrumenti (posebno Pravila građanskog sudskog postupka);⁶³
- c. Smernice koje daje praksa (ili beleške iz prakse);
- d. Protokoli koji se odnose na potencijalne tužbe;⁶⁴
- e. Odluke koje predstavljaju precedent;
- f. Praksa;
- g. Zvanični vodiči kroz praksu;
- h. Inherentna nadležnost Visokog suda;⁶⁵
- i. Pravnički spisi.⁶⁶

⁵⁹ http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=198641168NY2d343_1378.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006, 01.06.2012.

⁶⁰ lat. *Per curiam* engl. *Opinion*- mišljenje izdato od strane Apelacionog suda kao celine, bez navođenja konkretnog sudije koji je napisao mišljenje (V. *Black s Law Dictionary*, 503).

⁶¹ Putem postupka izdavanja potvrde o pravnom pitanju (engl. *Certification*).

⁶² engl. *Primary legislation*.

⁶³ engl. *Civil Procedure Rules*.

⁶⁴ engl. *Pre-action protocols*.

⁶⁵ engl. *High court*.

⁶⁶ <http://www.ritsumei.a.c.jp/acd/cg/lex/rlr/neil%20andrews.pdf>, 10. 01. 2012.

3.1.1. Zakoni

Neka procesna pravila su zasnovana na primarnom zakonodavstvu, kao na primer:

- a. Odseci Visokog suda
- b. Nadležnost za izdavanje naloga
- c. Pravilo da je postupak pred sudom u principu javan

3.1.2. Sekundarni zakonodavstvo i Pravila Građanskog procesnog prava

Ovo je svakako najveći izvor građanskog procesnog prava. Do 1999. godine postojale su dve vrste pravila. Jedna su regulisala postupak u stvarima za koje je bio nadležan Visoki sud i Apelacioni sud, a druga parnični postupak pred okružnim sudovima. Počev od 26. aprila 1999. godine, donesen je jedinstveni skup pravila za postupak pred Visokim sudom, okružnim sudovima i Apelacionim sudom.

3.1.3. Smernice koje daje praksa

Visoki sud je ovlašćen da izdaje smernice kojima kojima reguliše pitanja vezana za proceduru. Ovo njegovo ovlašćenje je jednim delom regulisano zakonodavstvom.

3.1.4. Protokoli koji se odnose na potencijalne tužbe

Ovi protokoli zapravo predstavljaju kodifikovanu “najbolju praksu” u oblasti potencijalnih tužbi.

Doneseni su radi ostvarenja sledećih ciljeva:

- a. da ohrabre ranu razmenu potpunih informacija o potencijalnim tužbama;
- b. da omoguće stranama u sporu da izbegnu parnicu putem zaključenja poravnjanja pre nego što parnica otpočne i

c. da podrže efikasno upravljanje postupkom u slučajevima u kojima se parnica ne može izbeći.⁶⁷

3.1.5. Sudske odluke

Sudske odluke su veoma važan izvor građanskog procesnog prava Ujedinjenog Kraljevstva. Reč je o odlukama Visokog suda i viših Apelacionih sudova, posebno onih objavljenih na autoritativan način. Sudije ovih sudova nastavljaju da primenjuju pravila građanskog sudskog postupka i razvijaju nove principe i doktrine. Od donošenja Pravila građanskog sudskog postupka 1998. godine, mnoge odluke u oblasti građanskog procesnog prava su dale smernice ili komentare ovih pravila.⁶⁸

3.1.6. Praksa Evropskog suda pravde

Važan izvor građanskog procesnog prava predstavlja praksa Evropskog suda pravde u Briselu posebno kada je reč o primeni Uredbe o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i privrednim stvarima⁶⁹ kao i Evropskog suda pravde u Strazburu, posebno kada je reč o primeni člana 6 (1) Evropske Konvencije o ljudskim pravima.⁷⁰

3.1.7. Praksa

Ovaj izvor građanskog procesnog prava obuhvata uobičajene nepisane aspekte prakse koji su usvojeni i kao takvi se primenjuju od strane sudova.

⁶⁷ <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr25/neil%20andrews.pdf>, 12.06.2012.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ engl. *Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters* (V. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/l33054_en.htm, 12.06.2012).

⁷⁰ engl. *European Convention on Human Rights*. Član 6 (1) garantuje pravo na pristup pravdi, pravo na pravično suđenje u prisustvu javnosti, pravo na suđenje u razumnom roku i pravo na suđenje od strane nezavisnog i nepristrasnog suda. (V. <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>, 12.06.2012.).

3.1.8. Zvanični vodiči kroz praksu

Kao izvor građanskog procesnog prava, u Ujedinjenom Kraljevstvu postoje i tzv. zvanični vodiči kroz praksu. Takvi su na primer, Vodič kroz praksu Kancelarskog odseka,⁷¹ Vodič kroz praksu ministarstva mornarice i praksu Privrednog suda⁷² i Vodič kroz praksu Odseka Kraljičinog stola.⁷³

3.1.9. Inherentna nadležnost viših sudova

Visoki sud, Apelacioni sud i Dom lordova⁷⁴ su ovlašćeni dopune pisana pravila u skladu sa razvojem procedure pod rubrikom "Inherentna nadležnost suda." Drugim rečima, sudovi su ovlašćeni da dopunjavaju pisane zakone.⁷⁵

3.1.10. Pravničke rasprave i komentari

Pravnički spisi su takođe važan izvor građanskog procesnog prava Ujedinjenog Kraljevstva, posebno radovi poznatijih pravnika koji se bave postupkom.⁷⁶

3.2. Organizacija sudova u Ujedinjenom Kraljevstvu

Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske nema unifikovan pravni sistem. Umesto toga, postoji jedan sistem za Englesku i Vels, drugi za Škotsku i treći za Severnu Irsku. U najvećem broju slučajeva Vrhovni sud je poslednja instanca za odlučivanje po žalbi protiv odluka svih sudova u Engleskoj, Velsu, Škotskoj i Severnoj Irskoj.⁷⁷

⁷¹ engl. *Chancery Guide*-u pitanju je odsek Visokog suda koji se satoji iz tri odseka: Odsek kraljičine stolice (engl. *Queen's bench division*), Kancelarskog odseka (engl. *Chancery division*) i Porodičnog odseka (eng. *Family Division*).

⁷² engl. *Admiralty and Commercial Court Guide*.

⁷³ engl. *Queen's bench division*.

⁷⁴ engl. *House of Lords*.

⁷⁵ <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr25/neil%20andrews.pdf>, 10. 01. 2012.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ <http://www.supremecourt.gov.uk/about/role-of-the-supreme-court.html>, 03.09.2012.

U celom Ujedinjenom Kraljevstvu, svi predmeti (sa izuzetkom najznačajnijih ili najtežih građanskih I krivičnih predmeta) procesuiraju se dakle, od strane dva odvojena sudska sistema-građanski predmeti od strane prvostepenih i okružnih sudova⁷⁸, a krivični od strane magistratskih sudova⁷⁹ i Kraljevskog suda.⁸⁰ U Engleskoj i Velsu, Visoki sud postupa u značajnijim predmetima i po pojedinim žalbama. O žalbama protiv odluka Visokog suda I u određenim slučajevima na odluke nižih sudova odlučuje Apelacioni sud.⁸¹

U Škotskoj Sud koji zaseda⁸²ima ulogu i Visokog suda i Apelacionog suda. O žalbama protiv odluka Apelacionog suda I Suda koji zaseda odlučuje Dom lordova.

Postoji 226 okružnih sudova koji sude u parničnom postupku, posebno povraćaj duga i uređenje međa između zemljišnih parcela.⁸³ Kao posebni odseci ovih sudova postoje odseci za sporove male vrednosti. O predmetima o kojima ne mogu da odlučuju okružni sudovi, kao i o žalbama na odluke okružnih sudova, odlučuje Visoki sud.

Magistratski sudovi, kojih ima 900, primarno sude u krivičnim postupcima. Za odlučivanje o težim krivičnim delima nadležan je Kraljevski sud koji takođe odlučuje i o žalbama protiv odluka magistratskih sudova.

Magistarski sudovi su nadležni i za odlučivanje u velikom broju građanskih stvari, na primer u porodičnim stvarima, kao i o aplikacijama za licenciranje.

Omladinski sud⁸⁴ vodi postupke protiv maloletnih prestupnika između deset i sedamnaest godina starosti.

Kraljevski sud odlučuje o najtežim krivičnim delima i o žalbama protiv odluka magistratskih sudova.

Visoki sud je nadležan da odlučuje u najznačajnijim građanskim predmetima kao i o žalbama protiv odluka okružnih sudova. Sastoji se iz

⁷⁸ engl. *County Courts*.

⁷⁹ engl. *Magistrates' courts*.

⁸⁰ engl. *Crown Court*.

⁸¹ http://www.lawiki.org/lawwiki/Court_system_of_England , 12.06. 2012.

⁸² engl. *Court of Session*.

⁸³ U Velikoj Britaniji je postupak uređenja međa parnični postupak.

⁸⁴ engl. *Youth Court*.

tri odseka: Odseka kraljičinog stola, Kancelarskog odseka i Porodičnog odseka.

Odsek kraljičine stolice odlučuje u predmetima vezanim za ugovore, naknadu štete proizašle iz delikta, privrednim sporovima i sporovima ministarstva ratne mornarice. Porodični odsek je nadležan za postupke razvoda braka i odlučuje o dečijoj zaštiti.

Kancelarski odsek odlučuje o trust fondovima, testamentima⁸⁵, kompanijske sporove i sporove vezane za patente.

O žalbama protiv odluka Visokog suda Odlučuje Apelacioni sud.

Postoji i poseban deo Odseka kraljičinog stola koji je nadležan isključivo za krivične predmete.⁸⁶ On je nadležan i za odlučivanje o žalbama protiv odluka magistratskih sudova, ali samo u slučajevima u kojima je žalba podnesena iz činjeničnih razloga.

Islednički sud⁸⁷ je primarno nadležan za utvrđivanje uzroka smrti i identiteta preminulog (posebno kada se sumnja na nasilnu smrt). Odlučuje i u nekim drugim predmetima, recimo o raspolaganju imovinom bez vlasnika.⁸⁸

Apelacioni sud nadležan je za odlučivanje o žalbama na odluke drugih sudova. Ima krivični odsek koji odlučuje o žalbama na odluke Kraljevskog suda i Odseka Kraljičine stolice i građanski odsek nadležan za odlučivanje o žalbama protiv odluka Visokog suda, okružnih sudova i prvostepenih sudova. Za dopuštenost ulaganja žalbe potrebno je dobijanje dozvole od strane nižih sudova ili, češće od strane samog Apelacionog suda. O molbama za dobijanje ove dozvole odlučuje sudija pojedinac, a o žalbama veće sastavljeno od dvoje ili troje sudija. Građanski odsek Apelacionog suda takođe odlučuje i o porodičnim sporovima.⁸⁹

⁸⁵ Generalno, ovaj sud je nadležan za ostavinski postupak.

⁸⁶ tzv. *Divisional court of the Queen's bench division*.

⁸⁷ engl. *Coroner's court*.

⁸⁸ http://www.lawwiki.org/lawwiki/Court_system_of_England , 12. 06. 2012.

⁸⁹ <http://www.judiciary.gov.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/court-of-appeal> , 25.06.2012.

Sudski komitet tajnog saveta⁹⁰ nadležan je za postupke u Ujedinjenom Kraljevstvu, kao i u državama Komonvelta.⁹¹ On je sud poslednje žalbene instance za nekoliko nezavisnih država Komonvelta (u ovom slučaju žalba se podnosi Njenom kraljevskom visočanstvu, kao i za prekomorske teritorije Ujedinjenog Kraljevstva (u kom slučaju se žalba podnosi direktno Sudskom komitetu tajnog saveta⁹²). U skladu sa ugovorom koji je Ujedinjeno Kraljevstvo zaključilo sa Sultanom Bruneje, Sudski komitet može da odlučuje o žalbama koje su podnesene protiv odluka brunejskog Apelacionog suda, ali samo u građanskim predmetima.

U okviru Ujedinjenog Kraljevstva, Sudski komitet je nadležan za odlučivanje o žalbama koje potiču iz Kanalskih ostrva⁹³ i Ostrva Men⁹⁴ (postupak je isti kao i povodom žalbi iz država Komonvelta); odlučivanje o žalbama protiv odluka koje je doneo Disciplinski Komitet Kraljevskog koledža hirurga veterinar⁹⁵, u skladu sa Zakonom o hirurzima veterinarima⁹⁶ iz 1996. godine; i odlučivanje o žalbama protiv pastoralnih planova donesenih u skladu sa Pastoralnim Merama⁹⁷ iz 1983. godine.⁹⁸ Uobičajen postupak za podnošenje žalbe Sudskom komitetu tajnog saveta jeste traženje dozvole za ulaganje žalbe.

Najzad, postoji i poseban sud za odlučivanje o žalbama na odluke vojnih sudova (Apelacioni vojni sud).⁹⁹

⁹⁰ engl. *Judicial Committee of the Privy Council*.

⁹¹ engl. *Commonwealth*, ili *British Commonwealth* (Britanski Komonvelt)-predstavlja dobrovoljno udruženje sastavljeno od Ujedinjenog Kraljevstva i njegovih bivših kolonija i britanskih krunskih poseda (engl. *British crown dependencies*) koji su dobili punu nezavisnost i međunarodno su priznati kao zasebne države, s tim da su neke od njih i dalje tehnički deo Komonvelta (kao na primer Australija i Kanada), a neke su postale republike (kao na primer, Indija)-V. *Oxford Dictionary of Law*, Oxford University Press, Oxford, 1997., 87.

⁹² Sudski komitet tajnog saveta je osnovan Zakonom o sudskom komitetu (engl. *Judicial Committee Act*), koji je donesen 1833. godine

⁹³ Kanalska ostrva su Krunski posed Britanske krune i nisud deo Ujedinjenog Kraljevstva.

⁹⁴ Ostrvo Men ima status samoupravnog Krunskog poseda i nije deo Ujedinjenog Kraljevstva, a suveren je trenutno Kraljica Elizabeta II.

⁹⁵ engl. *Disciplinary Committee of the Royal College of Veterinary Surgeons*.

⁹⁶ engl. *Veterinary Surgeons Act*.

⁹⁷ Reč je o merama koje propisuju način preuređenja beneficija, budućnost parohija, crkvenih objekata zatvorenih za javnost, ili zatvorenih crkvi, kako bi resursi i sveštenici bili što efikasnije raspoređeni. Ove mere je doneo Opšti sinod britanske crkve- V. <http://www.churchofengland.org/clergy-office-holders/pastoralandclosedchurches/commonresources/pastoralmeasure.aspx>, 25.06.2012.

⁹⁸ <http://www.judiciary.gov.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/court-of-appeal>, 25.06.2012.

⁹⁹ engl. *Martial Appeal Court*.

3.3. Vrhovni sud¹⁰⁰

Vrhovni sud je najviši sud u Ujedinjenom Kraljevstvu i predstavlja poslednju žalbenu instancu. Pre Ustavne reforme 2005¹⁰¹. godine ova uloga je pripadala Domu lordova. Vrhovni sud je oktobra 2009. godine zamenio Apelacioni komitet Doma lordova.¹⁰² Sastavljen je od 12 sudija i potpuno je odvojen od Vlade i Parlamenta.¹⁰³ Ovaj sud odlučuje o žalbama koje su podnesene iz razloga koji se odnose na pravna pitanja od velikog javnog značaja za celo Ujedinjeno Kraljevstvo kada je reč o građanskim predmetima, i o žalbama koje su podnesene iz razloga koji se odnose na pravna pitanja od javnog značaja za Englesku, Vels i Severnu Irsku, kada je reč o krivičnim predmetima. U nadležnosti ovog suda su i svi predmeti od velikog javnog i ustavnog značaja.¹⁰⁴

Vrhovni sud odlučuje u predmetima koji se odnose na tzv “pitanja prenosa” u skladu sa Zakonom o Škotskoj¹⁰⁵ iz 1998 godine, Zakonom o Severnoj Irskoj¹⁰⁶ iz 1988. godine i Zakonom o vladi Velsa¹⁰⁷ iz 2006 godine. Reč je o pitanjima funkcija i ovlašćenja prenesenih na zakonodavne i izvršne vlasti osnovane u Škotskoj, Severnoj Irskoj i Velsu. Ranije je za ova pitanja bio nadležan Sudski komitet tajnog saveta.

U Ujedinjenom Kraljevstvu je zastupljen stav da je Vrhovni sud kao najviši sud Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, lider u stvaranju prava u zemljama „Common law “sistema.¹⁰⁸

Pravo na ulaganje žalbe Vrhovnom sudu je regulisano zakonima, i podleže brojnim ograničenjima.¹⁰⁹ Za ulaganje žalbe Vrhovnom sudu protiv odluka apelacionih sudova u Engleskoj, Velsu i Severnoj Irskoj, u većini slučajeva se traži odobrenje ili ovih sudova ili samog Vrhovnog

¹⁰⁰ engl. *Supreme court*.

¹⁰¹ Tada je donesen Zakon o ustavnoj reformi (engl. *Constitutional Reformation Act*).

¹⁰² engl. *Appellate Committee of the House of Lords*.

¹⁰³ <http://www.judiciary.gov.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/court-of-appeal>, 25.06.2012.

¹⁰⁴ <http://www.supremecourt.gov.uk/about/role-of-the-supreme-court.html>, 03.09.2012.

¹⁰⁵ engl. *Scotland Act*.

¹⁰⁶ engl. *Northern Ireland Act*.

¹⁰⁷ eng. *Government of Wales Act*.

¹⁰⁸ <http://www.supremecourt.gov.uk/about/role-of-the-supreme-court.html>, 03.09.2012.

¹⁰⁹ *A guide to bringing a case to The Supreme Court*, <http://www.supremecourt.gov.uk/docs/a-guide-to-bringing-a-case-to-the-uksc.pdf>, 2, 03.09.2012.

suda. Za ulaganje žalbe protiv odluka Suda koji zaseda u Škotskoj, nije potrebno odobrenje ukoliko je reč o takovij odluci u kojoj postoji razmimoilaženje u mišljenjima od strane većeg broja sudija ili ukoliko se takvom odlukom odbacuje tužba. U ostalim slučevima, traži se odobrenje za ulaganje žalbe i to od strane Suda koji zaseda. Ako on ne odobri ulaganje žalbe, odbijanje je konačno-Vrhovni sud nije nadležan da daje takvo odobrenje.¹¹⁰ Postoji mogućnost da ulaganje žalbe protiv odluka Suda koji zaseda odobri ili taj sud ili Vrhovni sud u skladu sa izvesnim aktima Parlamenta.¹¹¹

Postoje izvesni slučajevi u kojima je dozvoljena direktna žalba¹¹² Vrhovnom sudu i to: ako Visoki sud potvrdi odmah po donošenju takve odluke ili najkasnije u roku od 14 dana po podnošenju zahteva za ulaganje žalbe da su ispunjeni relevantni uslovi za ulaganje žalbe; da predmet u pitanju opravdava ulaganje žalbe Vrhovnom sudu; da su sve strane u sporu saglasne sa ulaganjem žalbe ; da Vrhovni sud na osnovu zahteva za ulaganje direktne žalbe¹¹³ odobri njeno ulaganje i da se ne radi o slučaju nepoštovanja suda ili slučaju u kome žalba Apelacionom sudu (ili Apelacionom sudu Severne Irske) ne bi bila održiva čak i kada bi odobrenje za njeno ulaganje bilo dato ili u kome ulaganje žalbe ne bi moglo da se odobri.¹¹⁴

Treba napomenuti da Vrhovni sud nema pravo da postupa po žalbama protiv odluka Apelacionih sudova kojima se odbija zahtev za ulaganje žalbe tom sudu.¹¹⁵

4. Zaključna razmatranja

Reforma građanskog sudskog postupka SAD vezuje se za 1878. godinu kada je donesen Njujorški zakonik o postupku.¹¹⁶ Do tada SAD su u svemu sledile engleski model građanskog sudskog postupka koji

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *A guide to bringing a case to The Supreme Court*, <http://www.supremecourt.gov.uk/docs/a-guide-to-bringing-a-case-to-the-uksc.pdf> , 3, 03.09.2012.

¹¹² U pitanju je tzv. leapfrog appeal-„preskakajuća žalba“.

¹¹³ Zahtev za ulaganje ove žalbe mora da bude podnesen u roku od mesec dana.

¹¹⁴ *A guide to bringing a case to The Supreme Court*, <http://www.supremecourt.gov.uk/docs/a-guide-to-bringing-a-case-to-the-uksc.pdf> , 3, 03.09.2012.

¹¹⁵ *Ibid.*, 4.

¹¹⁶ engl. *New York Code of Procedure*.

je tradicionalno bio podeljen na Common Law¹¹⁷ i Equity.¹¹⁸ Ipak, model građanskog sudskog postupka SAD zasnovan je na engleskom modelu. Organizacija sudova se razlikuje, ali pravo na ulaganje žalbe je regulisano na identičan način. Osim toga, i u SAD, Vrhovni sud je poslednja žalbena instanca. I u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Severne Irske, Vrhovni sud predstavlja poslednju žalbenu instancu (pre Ustavne reforme 2005 godine ova uloga je pripadala Domu lordova, da bi Vrhovni sud 2009. godine zamenio Apelacioni komitet Doma lordova).

Prof. Monika Milošević, Ph.D.

Associate professor at the Faculty of Law

Union University Belgrade

LEGAL REMEDIES IN THE UNITED STATES OF AMERICA AND THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND-PART THREE

Summary

In the third part of this monograph, the author firstly deals with the sources of civil procedural law, court system and the right of appeal in the legal system of the New York State, United States of America. The author then analyses the same questions in the legal system of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

Key words: New York State, United States of America, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland., sources of civil procedural law, court system, right of appeal.

¹¹⁷ engl. „Common Law“-pravni sistem koji vodi svoje poreklo iz Engleske, a kasnije je prihvaćen u SAD i koji je baziran na precedentu, a ne na pisanim zakonima (<http://www.lectlaw.com/def/c070.htm>, 30.03.2012.).

¹¹⁸ Pravičnost- u sistemu „Common Law“u sudskom postupku je učestvovala porota. U slučaju da tužilac dobije spor, ovi sudovi su mogli da dosude samo naknadu štete u novcu, a nekad i povraćaj imanja ili pokretne imovine, pa je „Equity“ nastao u cilju prevazilaženja ovih nedostataka.